

4. Лотман Ю. Структура художественного текста / Ю. Лотман // Об искусстве / Ю. Лотман. — СПб. : Искусство — СПб, 1998.
5. Невская Л. Концепт Пути в фольклорной модели мира : (от Балтии до Балкан) / Л. Невская, Т. Николаева, И. Седакова // Славянское языкознание : XII Междунар. съезд славистов. — 1998. — С. 442—456.
6. Сподарець В. Душа, що прагне високості... : (Деякі риси стилю В. Земляка) / В. Сподарець // Радянське літературознавство. — 1982. — № 10. — С. 45—50.
7. Топоров В. Пространство и текст / В. Топоров. — М. : Наука, 1983. — 268 с.

N. KOBYLKO

Sumy

ROMANTIC DOMINANT IMAGE OF THE ROAD IN NOVELS BASIL ZEMLYAK «SWAN FLOCK» AND «GREEN MILLS»

In the article on the example of the novels of V. Zemlyak «Swan flock» and «Green Mills» analyzed romantic elements foobase road, investigated his interpretation and revealed the specificity of the metaphORIZATION of the path as a symbol of the spiritual trials of man.

Key words: foobars, romantic dominant, metaphORIZATION, the road, chronotope.

H. A. КОБЫЛКО

г. Сумы

РОМАНТИЧЕСКАЯ ДОМИНАНТА ОБРАЗА ДОРОГИ В ДИЛОГИИ ВАСИЛИЯ ЗЕМЛЯКА «ЛЕБЕДИНАЯ СТАЯ» И «ЗЕЛЕННЫЕ МЛЫНЫ»

В статье на примере дилогии В. Земляка «Лебединая стая» и «Зеленые Млыны» проанализированы романтические черты мифообраза дороги, исследована его интерпретация и раскрыта специфика метафоризации пути как символа духовных испытаний человека.

Ключевые слова: мифообраз, романтическая доминанта, метафоризация, дорога, хронотоп.

Стаття надійшла до редколегії 12.10.2015

УДК 821.161.2:82-312.4

Л. О. КОСТЕЦЬКА

м. Запоріжжя

ljubovkosteck@rambler.ru

ЖАНР ТРИЛЕРУ В ТВОРЧОСТІ М. КІДРУКА

У статті розкрито особливості технотрилеру «Бот» і психотрилеру «Твердиня» М. Кідрука. Дослідження доводить, що письменник презентував якісний художній продукт. Проаналізовано складову жанрової специфіки технотрилеру і психотрилеру.

Ключові слова: трилер, технотрилер, психотрилер, масова література.

Новітні технології створюють новітні умови життя людини, коректують соціум. Відгук на ці реалії здійснює мистецтво, що реагує на зміни, засвоюючи новітній досвід, художньо оцінюючи і пропонуючи власне бачення сучасного життя та його проблем. Постмодерна література, що протистоїть модернізму з його елітарністю мистецтва, уводить канон масовості, який передбачає дифузії типів мистецтв, жанрів, поєднання мистецьких форм із масовокомунікаційними медійними формаціями. Мистецтво припиняє бути надбанням

лише інтелектуалів, посилює свою економічну складову, вдосконалює комунікативні канали, прагнучи задовольнити широку аудиторію, читача-споживача. Проте поява нових творів для широкого читача не відкидає вимогу якісного продукту, який несе досвід перебування людини в сучасному світі і його реакції на проблеми цивілізації. Це породжує нові жанри освоєння світу і творення його художнього варіанта в мистецтві, в літературі зокрема. Таким новотвором можна вважати технотрилер, що своєю аудиторією бачить не

лише любителів літератури художньої, але й дослідницької, наукової, науково-популярної. У цьому жанрі працювали М. Крайтон, Т. Кленсі, Д. Браун, такий твір з'явився в українській літературі в 2012 році – роман «Бот» М. Кідрука.

Масова література встановлює певний канон і розширює його межі в контексті нових жанрових форм. Так, трилер розмежовують за тематичними рівнями, і М. Кідрук експериментує з двома його формами – технотрилер («Бот») і психотрилер («Твердиня»).

Західноєвропейський науковий дискурс осмислює поняття масової літератури і визначає межі художньої гри та моделювання віртуальної реальності у творах нових типів, зокрема, трилеру (Ж. Бодріяр, Е. Тофлер та ін.). Проблеми масової літератури в українському літературознавстві розглядали І. Бондар-Терещенко, Н. Герасименко, Я. Голобородько, Т. Гундорова, В. Даниленко, Т. Свєрбілова, С. Філоненко, Р. Харчук. Зокрема, С. Філоненко згадує жанр трилеру в монографії «Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр» (2011), проте на час написання цього дослідження романи «Бот» і «Твердиня» ще не були написані, вчена розглядає тревелоги М. Кідрука в контексті белетристичних жанрів.

Роман «Бот» [1] опублікований у 2012 р. видавництвом «Книжкового клубу «Клуб сімейного дозвілля», що є учасником проекту «Коронація слова», мета якого – пошук нових імен і видання нових творів української літератури, які складають якісний конкурентноспроможний продукт. Ця книга отримала відзнаку конкурсу того ж 2012 р. за найкращий твір на тему мандрів і подорожей. Роман «Твердиня» [2] розпочатий раніше за роман «Бот», як свідчить сам письменник у «Післямові» до видання «Твердині», але був завершений після перерви, оскільки ще вимагав осмислення концепції.

Критика активно відреагувала на появу роману «Бот» М. Кідрука, матеріали з'явилися у таких авторитетних виданнях для українських читачів, як-от: «Друг читача», «Infoliv», «Буквоїд», «Gazeta.ua», «ЛітАкцент» і под., авторами рецензій стали О. Коцарев, Л. Ступчак, Т. Фасоля та ін. Роман «Твердиня» мав широку презентацію (офіційний буктрейлер пока-

зано в «Youtube» – <https://www.youtube.com/watch?v=22QD5art2ZA>), його автор побував у багатьох містах України, знайомлячи читачів із книгою. Критика твору також була схвальною (В. Головань, С. Головіна та ін.). Окрім критичних матеріалів, романи «Бот» і «Твердиня» не мають наукових розвідок щодо специфіки першого українського технотрилеру і жанру психотрилеру, окреслення теоретичного осмислення цих нових жанрів в українському літературознавстві не було.

Мета нашої статті полягає в огляді теоретичних основ трилеру і жанрових ознак технотрилеру «Бот» та психотрилеру «Твердиня» М. Кідрука, оцінці ролі цих художніх творів у сучасній українській літературі.

Масова література пропонує сучасному читачеві часто високоякісний продукт, який давно позбавився стереотипного сприйняття чогось невдалого, антимилицтва. Українська література також засвоює правила якісного масового продукту і готова до конкуренції на світовому ринку. Це засвідчили комерційно успішні масові видання. Дослідниця масової літератури С. Філоненко пропонує поділяти таку літературну творчість на два типи, і цікаво, що її класифікація ґрунтується на гендерному принципі: 1. «Адреналінові» жанри (бойовики, вестерни, трилери). 2. «Ендорфінові» жанри (мелодрами і сентиментальні історії) [3]. До списку чоловічих творів української масової літератури слід долучити твори М. Кідрука з його сюжетами, що можуть бути віднесені до наукової фантастики і трилеру.

Жанр трилеру через його «молодість» не має чітких меж, крім того, його риси можуть бути присутніми в інших жанрових формах. В інтерв'ю для видання «The Big Thrill» на питання про структуру своїх романів, зокрема, про наявність у них двох компонентів (історія та пам'ятні герої і злочини), Дж. Патерсон каже: «Я не думаю, що є один набір у структурі, але історія дійсно потребує структури. Це важливо, бо в кожному творі мають бути своєрідні «гачки» для людей» [4]. Ці «секрети», насправді, виявляються простими, проте для їх відтворення треба мати хист до історій, що захоплюють. Проблема постає в розмежуванні жанрів детективу і трилеру. Хоча історія походження трилеру складна, він співвідно-

ситься з кінематографічним жанром, який зароджується в 1960-х рр. і походить від фільмів А. Хічкока і Ф. Ланга, які експериментували з керуванням емоціями глядачів. Погоджуючись із «витоками» жанру, ми вважаємо, що сучасний трилер має свої піджанри, що сформувались відповідно до сучасних знань про світ. Загальною класифікацією можна вважати такий поділ: психологічні трилери, детективні трилери, еротичні трилери і таємничі трилери, хоча жанрові форми за тематичною ознакою можуть бути більш розгалуженими. Трилери є виявом масової культури, в контексті теорії симулякрів вони становлять літературну симуляцію в моделюванні віртуальної реальності.

Дослідження жанру технотрилеру виявило такі характерні риси цієї форми:

- гостросюжетність, динамічність сюжету, ескейпізм;
- використання документальності і наукових даних;
- боротьба з технологічними небезпеками.
- Психотрилер має свої «константи»:
- наявність психологічного й емоційного конфлікту, а не фізичного, а також боротьба з суперником;
- вирішення загадок, пошуки, спроби досягнення таємниць, містичні мотиви.

На основі презентованих характеристик можемо запропонувати визначення технотрилеру: це жанр масової літератури, характерними ознаками якого є динамічний сюжет із використанням новітніх технологій та наукових даних. Метою технотрилеру є застереження щодо відповідального використання наукових знань і технологій. Психотрилер є жанром літератури і кінематографу, в основі якого покладено емоційний та психологічний конфлікт, що передбачає боротьбу з суперником, котрий відзначається перевагами, а також динамічний сюжет, що розгортається як пошук або розв'язання загадки. Особливістю цих жанрів є їх синтетичність, поєднуваність з іншими типами оповіді.

Роман «Бот» має властиві технотрилеру риси, а також наступні характерологічні особливості: динамічність сюжету, ескейпізм, доступність (розрахований на молодіжну аудиторію), змішування дискурсів (художній дискурс роману містить елементи наукового дис-

курсу, у популярній формі викладаються наукові факти і нові знання), інтертекстуальність, подвійне кодування (задоволення від читання і дидактизм, що полягає в постановці актуальної світової проблеми техногенних криз). Якщо говорити про літературу мандрів, то для творчості М. Кідрука є характерною ця риса, адже він, у першу чергу, письменник-мандрівник, а його дебютні твори були літературою мандрів. «Бот» також містить елементи книги мандрів, і його жанрову матрицю можна визначити як технотрилер із рисами тревелогу, наукової фантастики.

Роман «Твердиня» в основі має пошук як зовнішньої сюжетної лінії, разом із тим, він поєднаний із психологічними випробуваннями, емоційними переживаннями персонажів. Гостросюжетність є основною характеристикою твору, в який вплетено також містичні елементи та інтелектуальні ігри. Твір містить наукові дані та домисел, завданням якого зробити сюжет захоплюючим, крім того це спроба альтернативного пояснення гіпотез щодо походження певних явищ, не пояснених офіційною наукою (існування Паїтіті, яке не є доведеним офіційною наукою). Любовний дискурс уведено для створення рельєфності психологічних колізій. Для нагнітання психологічної напруги автор уводить описи стеження, описи природи, сни-марення та ін. як своєрідні гачки психологічно-емоційні для читача.

У романі «Бот» М. Кідрука нанотехнології поєднані із біологічною людською основою, комп'ютерною програмою, а також психологічною сутністю колективного несвідомого (психоістотою), залучено розгляд теорії хаосу, що вказує на міждисциплінарність наукового знання, використаного для створення роману. У доборі технологій письменник дотримується принципу такого наукового дискурсу як селективність, простежуючи потрібні авторові наукові ефекти. М. Кідрук є майстром деталі, його улюблений прийом – точна інформація про наукові дані, предмети тощо. Дофантазовує він також писемність на Паїтіті. Улюблена галузь наукових даних у письменника – математика, він пропонує математичні ігри для читача, які подає із використанням евристичного методу.

Особливістю наукового дискурсу роману «Бот» є застереження щодо використання новітніх технологій, роману «Твердиня» є пізнавальною інформацією для ілюстрування мотиву пошуку незвіданого, а також як інтелектуальна гра.

Роман «Бот» має характерні для техно-трилеру риси, а також ми визначили такі його характерологічні особливості: динамічність сюжету, ескейпізм, доступність (розрахований на молодіжну аудиторію), змішування дискурсів (художній дискурс роману містить у собі елементи наукового дискурсу, у популярній формі викладаються наукові факти та нові знання), інтертекстуальність, подвійне кодування (задоволення від читання та дидактизм, що полягає у постановці актуальної світової проблеми техногенних криз). Роман «Бот» також містить елементи літератури мандрів. Жанрову матрицю роману М. Кідрука «Бот» можна визначити як технотрилер із рисами тревелогу, наукової фантастики.

Роман «Твердиня» у своїй основі має пошук як зовнішню сюжетну лінію, разом із тим, він поєднаний із психологічними випробуваннями, емоційними переживаннями персонажів. Гостросюжетність є базовою характеристикою твору, в який уплетено також містичні елементи та інтелектуальні ігри. Твір містить наукові дані і домисел, завданням якого є зробити сюжет захоплюючим; крім того, це спроба альтернативного пояснення гіпотез щодо походження певних явищ, не розтлумачених офіційною наукою (існування Паїтіті, яке не є об'єктивно доведеним). Любовний дискурс уведено для створення рельєфності психологічних колізій. Для нагнітання психологічної напруги автор уводить описи стеження, описи природи, сни-марення та ін. як своєрідні психологічно-емоційні гачки для читача.

М. Кідрук пропонує новий тип героя масової літератури, що відповідає канону техно-трилеру в романі «Бот» – супермена з чіткою гуманістичною метою та національною специфікою. Він не перетворюється на «технічну людину» доби постмодернізму, зберігаючи якості винятковості, цілеспрямованості, уміння оцінювати ситуацію, універсальності знань, рішучості й відповідальності, допитливості і здатності на самопожертву. Поряд із тим, він

отримує риси нового героя доби масової культури: високий професійний рівень, здобутий ним завдяки самонавчанню і саморозвитку, неординарність, критичність мислення, підкреслена національна приналежність.

У романі «Твердиня» образ Левка Бартоша має автобіографічні елементи. Письменник бере за основу власний досвід перебування в Європі під час навчання. Левко має набір рис, який має бути притаманний головному герою психотрилеру: вправність, наполегливість, уміння працювати в колективі, креативність. Він невправний у залицяннях, проте це викликає співчуття і симпатію у читача. У романі письменник приділяє увагу психологічним реакціям Левка на різні події та випробування, що є частиною психологічної складової трилеру. Він помічає важливі речі, виявляє рішучість і швидку реакцію в ухваленні рішень, а також шляхетний і готовий на самопожертву. У цьому криється секрет його успіху.

Роман «Бот» є першим українським технотрилером, М. Кідрук запропонував якісний продукт для українського читача, що зайняв свою нішу в українському літературному процесі. Складовими успіху твору є не лише динамічний сюжет, але й науковий дискурс та спроба автора «українізувати» героя в жанрі, що передбачає уніфікацію, запропонувати модель національно окресленого типу супермена. «Твердиня» пропонує інший тип твору з динамічним сюжетом та пошуком розгадки поставлених перед персонажами завдань і загадок. Психотрилер подає досвід виживання у складних психологічних умовах, а також популяризує інтелектуальну гру і дух мандрівок.

Список використаних джерел

1. Кідрук М. Бот : роман / М. Кідрук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. — 480 с.
2. Кідрук М. Твердиня / М. Кідрук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. — 592 с.
3. Філоненко С. Українська масова література потрібна, вона популяризує українську культуру [Електронний ресурс] / С. Філоненко. — Режим доступу : <http://journalism.ucu.edu.ua/program-highlights/714/>.
4. Franze A. J. A Between the Lines : Interview with James Patterson [Електронний ресурс] / Anthony J. Franze // The Big Thrill. — 2014. — 30 September. — Режим доступу : <http://www.thebigthrill.org/2014/09/a-between-the-lines-interview-with-james-patterson/>.

L. KOSTETSKA
Zaporizhia

GENRE OF THRILLER IN THE CREATIVITY OF M. KIDRUKA

The articles dedicated to consideration the peculiarities of techno-thriller «Boat» and psyhotryler «Stronghold» of Max Kidruk. Research shows that the writer presented a quality product. The author analyzed the genre's specific of techno-thriller and psyhotryler.

Key words: thriller, techno-thriller, psyhotryler, mass literature.

Л. А. КОСТЕЦКАЯ
г. Запорожье

ЖАНР ТРИЛЛЕРА В ТВОРЧЕСТВЕ М. КИДРУКА

В статье раскрыты особенности технотриллера «Бот» и психотриллера «Твердыня» М. Кидрука. Исследование доказывает, что писатель предоставил качественный художественный продукт. Проанализирована составляющая жанровой специфики технотриллера и психотриллера.

Ключевые слова: триллер, технотриллер, психотриллер, массовая литература.

Стаття надійшла до редколегії 30.09.2015

УДК 821.161.2-3.09«19»

Н. П. ЛАПУШКІНА, В. В. ЖУРАВЛЬОВА
м. Слов'янськ
lapushkina81@mail.ru

«РОЗІРВАНІСТЬ» ОСОБИСТОСТІ ЯК ШЛЯХ ДО ПОШУКУ ВЛАСНОГО «Я» У ПРОЗІ 20-х років ХХ століття

У статті досліджено типову для прози 20-х рр. ХХ століття проблему роздвоєності особистості. Зроблено спробу пояснити популярність цього психічного феномену саме у пореволюційній прозі. На прикладі творів М. Хвильового, М. Йогансена, А. Головка, В. Підмогильного з'ясовано основні зображальні засоби висвітлення психіки героїв.

Ключові слова: герой, роздвоєння особистості, психологізм, підсвідоме.

Проблема роздвоєння людської істоти, психологічна складність особистості є постійним джерелом письменницького інтересу, а врешті, й інтересу цілого покоління дослідників зарубіжного й вітчизняного літературознавства (М. Бахтін, А. Ієзуїтов, І. Мурадханян, Т. Бовсунівська, Г. Грабович, О. Філатова та ін.). Скажімо, А. Ієзуїтов пов'язує загострення психологічної проблеми двійництва в радянській літературі з пошуком нового героя, Г. Грабович подає цю проблему в контексті самовираження автора, О. Філатова – через семантику художніх констант у романістиці ХХ століття. Побіжно до проблеми зверталися й дослідники творчості окремих авторів. Проте, на нашу думку, проблема залишається невирішеною не до кінця.

У пропонованій роботі робимо спробу не лише з'ясувати причини популярності феномену «розірваності» особистості у пореволюційній прозі, а й порівняти засоби втілення ідеї порушення цілісності стану героя задля пошуку ним власного «я» у творах авторів, творчість яких належить до різних художніх напрямків.

Дослідники сходяться на думці, що героя прози пореволюційних років переважно важко назвати цілісною особистістю. Намагаючись осмислити абсурдність навколишнього світу, він постійно перебуває у стані пошуку власного «я». В ситуації трагічної спустошеності внаслідок непримиренних протиріч ХХ століття людина не здатна знайти єдино правильне рішення. Конфлікт із самим собою